

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Механіко-технологічний факультет
НДІ техніки і технологій

Представництво Польської академії наук в Києві
Відділення в Любліні Польської академії наук
Академія інженерних наук України
Українська асоціація аграрних інженерів

***ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
XIX МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, НАУКОВИХ
СПІВРОБІТНИКІВ ТА АСПІРАНТІВ***

***«Проблеми та перспективи розвитку технічних та
біоенергетичних систем природокористування»***

(25–29 березня 2019 року)

***присвячену 205-річчю з дня народження Т.Г. Шевченка
під гаслом «І чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь...»***

Київ – 2019

УДК 614.82

РОЛЬ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

Воронцова Н. Є.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Більшість аварій є безпосереднім наслідком неадекватної діяльності людини. Результати аналізу виробничого травматизму і смертності від нещасних випадків на виробництві підтверджують, що причиною великої кількості нещасних випадків є помилки самих працівників.

Аварійність і травматизм з вини працівника зумовлені низьким рівнем професійної підготовки з питань безпеки праці; не кваліфікованими інструктажами з охорони праці; допуском до виконання небезпечних робіт непідготовлених осіб, психофізіологічні якості яких не відповідають вимогам професійної діяльності; перебуванням працівника у стані стомлення, виснаження, збудження, сп'яніння, що знижує надійність та безпеку діяльності.

Наукові дослідження та аналіз практичних результатів у різних країнах світу свідчать про високий ступінь залежності стану здоров'я та працездатності працівників від їх психофізіологічних якостей. Ці дані підтверджують

доцільність запровадження на підприємствах із підвищеним рівнем виробничої небезпеки, психофізіологічного добору та психофізіологічної експертизи.

Психофізіологічна експертиза спрямована на виявлення відповідності працівника професійним вимогам до виконання конкретної роботи підвищеної небезпеки чи такої, що потребує професійного добору: наявність і рівень розвитку певних професійно важливих психофізіологічних якостей, що визначають спроможність працівника діяти адекватно і надійно (увага, пам'ять, швидкість та точність реакції, здатність приймати адекватні рішення у напружених умовах діяльності тощо).

Важливим етапом впровадження системи професійного добору став наказ МОЗ України "Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій". Традиційні медичні огляди не могли з достатньою ймовірністю виявляти патологію у працівників. Завдяки цьому наказу психофізіологічна експертиза з суто рекомендаційного заходу стала однією зі складових медичних оглядів працівників.

Важливе значення має оцінка таких психофізіологічних професійно важливих якостей з погляду безпеки праці, як психомоторні функції, стійкість до стресів, увага тощо.

Психомоторні якості (координація, швидкість реакції) відіграють важливу роль, тому, що безпека багатьох трудових процесів залежить від точної, швидкої та правильної реакції працівника на певні явища, що виникають під час трудового процесу.

Від стійкості до впливу стресів залежить здатність приймати рішення та діяти в екстремальних умовах. Емоції відіграють важливу роль у керуванні трудовою діяльністю. Нездатність регулювати емоційні процеси призводить до порушення уваги та перебоїв у діях, наслідком чого можуть бути нещасні випадки.

Увага, а саме її концентрація, стійкість, розподіл, швидкість переключення, обсяг необхідна під час виконання роботи з підвищеною небезпекою. Психічна діяльність працівника має бути спрямована на конкретне трудове завдання. Якщо у ході роботи почнуть діяти несподівані сильні впливи на працівника (наприклад, звукові або світлові), може відбутись мимовільне відволікання уваги. У таких випадках працівники нерідко допускають невиконання дій або неправильні дії, що призводить до нещасних випадків.

Пам'ять є значним психофізіологічним показником. Під час навчання трудовим операціям відбувається їх стабільне засвоєння у пам'яті. Швидкість та обсяг запам'ятовування, тривалість збереження інформації, точність її відтворення безпосередньо впливають на безпеку діяльності.

Оцінити професійно важливі психофізіологічні якості працівника можна лише з допомогою психофізіологічних тестів - спеціального інструмента оцінки індивідуальних властивостей людей. За спеціальними статистично обґрунтованими алгоритмами можна отримати прогнозовану оцінку успішності та надійності діяльності працівника під час виконання конкретної роботи підвищеної небезпеки чи такої, що потребує професійного добору.

У разі виявленої невідповідності професійно важливих психофізіологічних якостей працівника професійним вимогам для виконання конкретної роботи підвищеної небезпеки у працівника є можливість усвідомити свої слабкі сторони та вжити профілактичних заходів.

Необхідно провести додаткове поглиблене медичне обстеження для виявлення можливих функціональних відхилень чи початкових проявів розладу здоров'я, оптимізувати свою виробничу діяльність шляхом відпрацювання (тренування) робочих позицій та рухів, розміщення інструменту чи устаткування, ідеомоторного тренування, тренування пам'яті та уваги, координації рухів, вестибулярного апарату, коригування психоемоційних розладів та відхилень.

Потрібно здійснити заходи, спрямовані на зниження потенційного ризику виникнення нещасних випадків. Це можуть бути: переведення працівника на менш відповідальну ділянку роботи або, якщо є можливість і його згода, - навіть на іншу посаду, не пов'язану з виконанням робіт підвищеної небезпеки, проведення додаткових тренувань та інструктажів з метою формування індивідуального стилю діяльності, що може частково компенсувати невідповідність певних професійно важливих якостей.

Доцільним є проведення додаткової перевірки знань з питань охорони праці відповідно до вимог нормативно-правових актів щодо дотримання порядку і виконання небезпечних робіт.

Правильно організований психофізіологічний добір надасть можливість роботодавцю уникнути можливих ризиків, що загрожують професійній діяльності та здоров'ю працівників, зменшити ризик нещасних випадків, пов'язаних з людським фактором, прийняти ефективніші рішення, пов'язані з найманням та розміщенням персоналу; а працівникам - зменшити ризик виникнення нещасного випадку, зберегти здоров'я та працездатність.

Психофізіологічний добір кадрів дає змогу підвищити надійність і безпеку діяльності спеціалістів, поліпшити їх навчання, знизити рівень професійної захворюваності та плинність кадрів, створити умови для психологічної сумісності працівників у колективі.

Психофізіологічна експертиза повинна проводитися для працівників підприємств незалежно від форм власності та господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання передбачають виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору.